

Maandthema: Paradijstuin

2^e van 2 groene vieringen

Voorgangers: Hans Opschoor, Cokkie van Santen en Einar Sies

Welkom - Opening

Lied: Zolang er mensen zijn op aarde

Inleiding

Morgen, 22 april, is het de dag van aarde, earth day. dan wordt er overal op de wereld bij stilgestaan, dat de aarde de bron is van óns leven en dat van alle planten en dieren – en dat die bron bedreigd wordt. Het is dan ook geen toeval dat we juist nu twee vieringen hebben met als thema ‘paradijstuin’.

De aarde wordt bedreigd, bedreigd door ons mensen. Die bedreiging werd eerder deze maand pijnlijk duidelijk toen in de kranten te lezen was dat Overshoot Day voor Nederland dit jaar op 1 april valt. En dat is GEEN aprilgrap. Dat betekent dus dat alle aardse hulpbronnen – voedsel, schone lucht, schoon water, die voor een heel jaar beschikbaar zijn – op 1 april opgebruikt zijn, als alle mensen op aarde net zo zouden leven als wij in Nederland. Na een kwart jaar is dan de voorraad van een heel jaar gebruikt. Anders gezegd: Er zijn 4 aardes nodig voor onze levensstijl.

Mensen in arme landen gebruiken veel minder energie en grondstoffen dan wij, maar toch gebruikt de mensheid als geheel ongeveer 1,7 maal zoveel als de aarde aankan. We teren in op de aardse reserves.

Veertien dagen geleden zei Waltraut Stroh over de paradijstuin: Het is geen aardse tuin die ooit ergens bestaan heeft. Het beeld van de paradijstuin is veelmeer uitdrukking van een diep verlangen, ingeprent in ons collectief en individueel bewustzijn, het verlangen naar het goede leven op onze aardbol dat recht doet aan planten, dieren en mensen, waar mensen leven in en handelen vanuit een vanzelfsprekende verbinding met de rest van de schepping en de Schepper. De zondeval uit Genesis 3 is geen straf van God, geen eenmalige gebeurtenis, maar het gevolg van slecht menselijk handelen, waardoor het ideaal van een leefbare duurzame rechtvaardige wereld steeds verder weg raakt. De paradijstuin verwordt tot woestenij.

Eart day vraagt van ons dat wij vasthouden aan dat ideaal van een leefbare aarde, van een paradijstuin.

Op Paasmorgen zongen we:

*Ik dacht een dorre vlakte te zien. -
Volle schoven zie ik,
lange halmen, aren waarin de korrel zwelt
Bomen omranden het bouwland.*

Herkennen we dat verlangen? Geloven we in dat visioen? En vooral hoe brengen we dat visioen dichterbij? ‘Wat zijn jullie bronnen van hoop’, vroeg Waltraut Stroh, ons aan het einde van de vorige viering.

Over bronnen van hoop zullen we het vandaag hebben. En daarbij zoomen we in op de landbouw, op de groep caring farmers, zorgzame boeren; boeren die niet boos langs de kant blijven staan en wachten tot de regering vertelt hoe het verder moet, maar die proberen al experimenterend dat visioen van een duurzame, rechtvaardige aarde dichterbij te brengen. Hans zal ons vertellen over de voorzitter van Caring Farmers, kippenboer Ruud Zanders. En we zullen aan de hand van uitspraken van Zanders nadenken over hoe boeren en consumenten samen kunnen werken aan een duurzame voedselproductie en consumptie.

Maar eerst zingen we over deze aarde, over hier en daar mensen en steeds meer en overal mensen die doen wat vandaag nog gedaan moet.

Lied: Aarde, dezel

Over Ruud Zanders

Caring Farmers is een groep boeren die het anders willen. Een natuurinclusieve kringlooplandbouw in 2030. Ze zeggen erbij “Hoe we daar moeten komen, weten we ook nog niet precies. Maar dat boeren het niet alleen kunnen is zeker. Wij zoeken hulp bij elkaar en bij caring consumenten, wetenschappers, NGO’s en

ketenpartners. En uiteraard is er ander beleid nodig. Maar dat wachten wij niet af, we gaan gewoon vast aan de slag.”

Caring Farmers stond in 2022 op nummer 1 van de duurzame tophonderd van het dagblad Trouw. En op de eerste dinsdag van 5 september 2023 sprak Ruud Zanders, de voorzitter van Caring Farmers, zijn duurzame troonrede uit. We waren graag vandaag met hem in gesprek gegaan over duurzame landbouw, maar zijn agenda was vol. Op een aantal fragmenten van die troonrede willen wij straks reflecteren, bij wijze van overweging. Maar eerst kijken en luisteren we naar een interview met Ruud Zanders over wat hij wel en niet doet met zijn kippen

Filmpje: interview met Ruud Zanders (is [hier](#) te zien)

U hoorde het: een boer die zorg heeft voor zijn kippen. Die dat vorm wil geven, en die snapt dat hij dat niet kan zonder structurele veranderingen in het voedselsysteem en in samenwerking met anderen, in de hele voedselketen en de financiering daarvan – tot en met de consument. Die ook goed snapt dat dat zal betekenen dat er minder kippen en minder kippenboeren zullen zijn. Een boer met groene laarzen maar niet op groene sokken. Straks wat meer van hem. Eerst stemmen wij in met de bomen.”

Lied: Zomerlied (De boom is de aarde dankbaar)

Fragmenten uit de duurzame troonrede 2023

Fragment 1

Voor een duurzaam voedselsysteem is een landbouwakkoord bij lange na niet genoeg. Wat we nodig hebben is een voedselakkoord, dat niet alleen over productie gaat, maar ook over consumptie.

(...) Het uitgangspunt bij het voedselakkoord is dat we gaan produceren én consumeren binnen de draagkracht van de aarde.

Daarvoor is kringloopdenken van belang.

(...) De doelstelling is om op een ecologisch efficiënte manier zoveel mogelijk monden per hectare grond te voeden.

Fragment 2

Zoals een Limburgse vlaai begint met de bodem, zo begint ook het voedselakkoord met de bodem.

(...) Zo zal het teeltplan aangepast moeten worden aan de bodem. Bijvoorbeeld meer granen en minder planten die gerooid worden, zoals aardappelen, wortels, suikerbieten..

(..) Kunstmest kunnen we achterwege laten. Dierlijke mest is prima te benutten voor de bodem.

(...) We praten veel over kringlopen, maar de kringloop eindigt nu bij de mens zelf. Er kan geen sprake zijn van een echte kringloop zolang we onze eigen excretie door het toilet spoelen. [Die is prima te gebruiken als mest, zoals dat vroeger en in sommige culturen nog steeds gebeurt].

Fragment 3

Het is oneerlijk en onvoorstelbaar dat we liever onze dieren voeden voor ons eigen genot en gewin dan mensen die daadwerkelijk honger hebben.

Deze competitie tussen mens en dier dient daarom voorkomen te worden.

Dit houdt in dat we alleen graasdieren zouden moeten houden op gronden die niet geschikt zijn voor akkerbouw, de zogenaamde marginale gronden, en dat de productiedieren zoals varkens en kippen dan alleen gevoerd worden met reststromen van het land en van humane consumptie.

Het moet geen doel op zich zijn om productiedieren te houden, alleen maar om ze, of hun producten, op te eten. We moeten allereerst kijken wat we met de gronden en de resten kunnen doen.

Fragment 4

Mocht ons voedsel uiteindelijk financieel duurder worden, dan is dat een sociaal en politiek vraagstuk wat daar ook opgelost moet worden. We laten niemand vallen.

Maar dat produceren en consumeren binnen de draagkracht van de aarde financieel te duur zou zijn kan nooit het argument zijn om dan maar te gaan produceren en consumeren buiten de draagkracht van de aarde.

Korte uitwisseling van wat de teksten ons zeggen

(De volledige tekst van de duurzame troonrede 2023 is hier te [lezen](#) en er is een [YouTube filmpje](#) van.)

Lied: De wildernis zal bloeien

Voorbeden

Wij doen voorbede voor de aarde en haar bewoners met de woorden van een gebed uit de encycliek Laudato Si.

*God van liefde, toon ons
onze plaats in deze wereld
als instrument van Uw genegenheid
voor alle wezens van deze aarde,
omdat geen enkel door U vergeten wordt.
Verlicht de machthebbers en geldbezitters
opdat zij zich hoeden voor de zonde van onverschilligheid,
het algemeen welzijn liefhebben, de zwakken begunstigen,
en zorg dragen voor deze wereld waarop wij wonen.*

De armen en de aarde smeken:

*Heer, grijp ons
door Uw macht en Uw licht
om elk leven te beschermen,
om een betere toekomst voor te bereiden,
opdat uw Rijk van gerechtigheid, vrede, liefde en schoonheid zou komen.
Geloofd zijt Gij.*

Wij leggen hier ook neer wat is opgeschreven in het voorbedenboek.

(...)

God van Liefde,
Dank voor het leven,
dat wij het leven leven zoals het bedoeld is.

Amen

Collecte voor Stichting Leergeld

Tafellied: De tafel der armen

Breken en delen

Aanbieden van de toekomststoelen

We zagen Cokky de troonrede van Zanders aan ons presenteren. Niet zozeer vanaf een troon, als in de Ridderzaal. Maar vanaf een bescheiden stoeltje, ook nog van karton gemaakt. Recyclebaar. Dat op zich is al een boodschap aan ons allemaal. Op de stoel staat dat het een toekomststoel is. Het is een symbool – het staat ergens voor. Een plek in de eetkamer, de vergaderruimte, de bestuurskamer, voor een afwezige die zomaar kan komen. In de Joodse rituelen moet je aan tafel altijd een stoel openhouden voor de profeet Elia.

Nou zijn wij geen Joodse gemeenschap – op zijn best een ook vanuit de Joodse levensbeschouwing gevoede gemeenschap. Aan Elia denken we niet elke dag. Wel hebben we onszelf ooit – zeven jaar geleden, als ik me goed herinner – als Groene Kerk aangemerkt, een gezelschap waarvan er inmiddels meer dan 400 zijn – de groene moskeeën niet eens meegeteld. Als we dat “groene” serieus nemen - en dat doen we natuurlijk, niet alleen de dag voor de Internationale Dag van de Aarde, maar permanent, dan willen wij ons open stellen het behoud van leefbaarheid, met name ook voor toekomstige generaties. En dat is nou waar die toekomststoel voor staat. Het is een symbool voor het ons open willen stellen voor wat toekomstige generaties te zeggen en te vragen hebben, waarmee wij rekening willen houden. Om het eens mooi te zeggen: waarmee wij moreel in verbinding staan.

Grootouders voor het Klimaat bieden die toekomststoelen aan, aan scholen, politieke partijen, bestuurlijke organen zoals de Provinciale staten en stadsbesturen, en aan gemeenschappen. Het idee is van Jan Terlouw, iemand die ik graag de eretitel Grootvader des Vaderlands meegeef. Er staat er een bij de Nationale Politie en hij rouleert in het gebouw van de Tweede Kamer. Wie er meer over wil weten, kan dit en nog veel meer lezen in HD-brief van december 2023: HD-brief nummer 16.

Onze werkgroep Groene Dominicus biedt de Toekomststoel aan aan de Haagse Dominicus, in de hoop dat hij ons elke viering stillietjes er even aan herinnert dat wij onszelf een groene kerk wilden laten noemen. De Werkgroep overhandigt hem graag aan jou, Tamme, nu jij met je team bij wijze van spreken nog in je bestuurlijke bruidsdagen zit. Daar staat'ie, hij is kwetsbaar, maar als je hem met liefde een plaats geeft in onze vieringen (ergens bij ons scherm, bijvoorbeeld) dan heeft hij een heel lang leven.

Zegen

Moge God ons zegenen met onrust over gemakkelijke antwoorden, halve waarheden en oppervlakkige relaties, zodat er diepgang moge zijn in onze harten.

Moge God ons zegenen met boosheid over onrechtvaardigheid, onderdrukking en de uitbuiting van mensen, zodat we mogen werken voor rechtvaardigheid, vrijheid en vrede.

Moge God ons zegenen met tranen, te plengen voor hen die lijden door pijn, verstoting, honger en oorlog, zodat we onze handen zullen uitstrekken tot troost.

En moge God ons zegenen met voldoende dwaasheid om te geloven dat we een verschil kunnen maken in deze wereld, zodat we kunnen doen waarvan anderen zeggen dat het onmogelijk is.

Amen

Lied: Van grond en vuur